Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

26. november 2015*

Eelotsusetaotlus — Konkurents — ELTL artikli 101 lõige 1 — Analoogse siseriikliku õigusakti kohaldamine — Euroopa Kohtu pädevus — Mõiste „kokkulepe, mille eesmärk on piirata konkurentsi” — Äriruumide rendilepingud — Kaubanduskeskused — Põhirentniku õigus olla vastu sellele, et rendileandja rendib äriruume kolmandatele isikutele

Kohtuasjas C-345/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Augstākā Tiesa (kõrgeim kohus, Läti) 11. juuli 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 17. juulil 2014, menetluses

SIA „Maxima Latvija”

versus

Konkurences padome,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: kolmanda koja president L. Bay Larsen neljanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal ja K. Jürimäe (ettekandja),

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 25. juuni 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— SIA „Maxima Latvija”, esindajad: *advokāts* M. Gailis, *advokāts* L. Mervina ja A. Šteinmanis,

— Läti valitsus, esindajad: I. Kalniņš ja J. Treijs-Gigulis,

— Austria valitsus, esindaja: G. Eberhard,

— Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

— Euroopa Komisjon, esindajad: N. Khan, F. Ronkes Agerbeek ja I. Rubene,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

* Kohtumenetluse keel: läti.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab ELTL artikli 101 lõike 1 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud SIA „Maxima Latvija” (edaspidi „Maxima Latvija”) ja Konkurences padome (konkurentsiamet) vahelises kohtuvaidluses trahvi üle, mille viimane määras Maxima Latvijale selle eest, et ta sõlmis kaubanduskeskustega mitu äriruumide rendilepingut, mis sisaldasid konkurentsivastase eesmärgiga tingimust.

Õiguslik raamistik

3 Konkurentsiseaduse (Konkurences likums) artikli 11 lõikes 1 on sätestatud:

„Keelatud ja alates sõlmimise hetkest tühised on ettevõtjatevahelised kokkulepped, mille eesmärk või tagajärg on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi Läti territooriumil, sealhulgas kokkulepped seoses

[…]

7) tegevuse (või tegevusetusega), mille tagajärjel on teine ettevõtja sunnitud teatud turult lahkuma või mis takistab potentsiaalse ettevõtja tulekut teatud turule.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

4 Peamiselt toidukaupade jaekaubanduse sektoris tegutsev Läti ettevõtja Maxima Latvija käitab suuri selvekauplusi. See äriühing on Lätis asuvate kaubanduskeskustega sõlminud mitu äriruumide rendilepingut, mis puudutavad äriruumide rentimist nendes kaubanduskeskustes.

5 Olles analüüsinud 119 lepingut, tuvastas konkurentsiamet, et neist 12 sisaldavad tingimust, mis annab Maxima Latvijale kui „põhirentnikule” õiguse sellele, et temalt küsitakse nõusolekut rendileandja poolt selliste äriruumide kolmandatele isikutele rentimise jaoks, mida ei ole Maxima Latvijale renditud. Eelotsusetaotlusest nähtub, et „põhirentnik” on suur igapäevaste tarbekaupade selvekauplus, mis võtab kaubanduskeskuses tavaliselt enda alla kõige suurema või põhiosa kaubanduskeskuse pindalast.

6 Leides, et põhikohtuasjas kõne all olevat tingimust sisaldavad äriruumide rendilepingud kujutavad endast vertikaalseid kokkuleppeid, mille eesmärk on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi, võttis konkurentsiamet vastu otsuse, milles ta järeldas, et need kokkulepped rikuvad konkurentsiseaduse artikli 11 lõike 1 punkti 7, ilma et oleks tarvilik tõendada, et need praktikas muudavad konkreetsete ettevõtjate turuletuleku keeruliseks. Seetõttu määras konkurentsiamet Maxima Latvijale trahvi summas 25 000 Läti latti (ligikaudu 35 770 eurot).

7 Maxima Latvija esitas Administratīvā apgabaltiesale (piirkondlik halduskohus) kaebuse kõnealuse otsuse tühistamise nõudes ning nimetatud kohus jättis kaebuse 28. juuni 2013. aasta otsusega rahuldamata. Kohus leidis, et arvestades Maxima Latvija turujõudu jaekaubandusturul, oli põhikohtuasjas käsitletavate kokkulepete eesmärk konkurentsi takistada, mistõttu ei olnud vaja tõendada nende võimalikke tagajärgi konkurentsile.

8 Maxima Latvija esitas selle otsuse peale eelotsusetaotluse esitanud kohtule kassatsioonkaebuse. Ta väidab sisuliselt, et Administratīvā apgabaltiesa (piirkondlik halduskohus) rikkus õigusnormi, kui ta nõustus konkurentsiameti analüüsiga, mille kohaselt põhikohtuasjas käsitletavate kokkulepete eesmärk oli konkurentsi piirata.

9 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib esiteks, et põhikohtuasja poolte vahel puudub vaidlus selle üle, et kõnealused kokkulepped ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Ta leiab siiski, et konkurentsiseaduse artikli 11 lõike 1 sõnastus on ELTL artikli 101 lõikega 1 sisuliselt analoogne ja et seda seadust tuleks kohaldada kooskõlas sellega, mida nõuab liidu õigus. Kohus rõhutab lisaks, et on olemas ilmne huvi, et liidu õigusest tulenevaid sätteid või mõisteid tõlgendataks ühetaoliselt. Nimetatud kohus tõdeb teiseks, et ELTL artikli 101 lõiget 1 käsitlev Euroopa Kohtu praktika ei võimalda kindlalt välja selgitada, kas niisuguseid kokkuleppeid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, võib kvalifitseerida selle sätte tähenduses kokkulepeteks, mille eesmärk on konkurentsi piirata.

10 Neil asjaoludel otsustas Augstākā Tiesa (kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas käesolevas kohtuasjas käsitletavat äriruumide rendileandja ja jaemüüja (põhirentnik) vahel sõlmitud kokkulepet, mis piirab rendileandja õigust otsustada üksi, ilma põhirentniku eelneva nõusolekuta muude äriruumide rendileandmise üle põhirentniku potentsiaalsetele konkurentidele, tuleb käsitada ettevõtjatevahelise kokkuleppena, mille eesmärk on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses?

2. Kas ja millisel eesmärgil tuleb selleks, et hinnata, kas see kokkulepe on ELTL artikli 101 lõikega 1 kooskõlas, analüüsida turu struktuuri?

3. Kas käesolevas kohtuasjas käsitletava kokkuleppe poolte turujõud ja selle võimalik suurenemine on asjaolu, mida tuleb tingimata arvesse võtta selle hindamisel, kas kokkulepe on ELTL artikli 101 lõikega 1 kooskõlas?

4. Kui selleks, et selgitada välja kokkuleppe põhisisu ja teha kindlaks, kas selles esinevad keelatud kokkuleppe koosseisu tunnused, on vaja hinnata kokkuleppe potentsiaalseid tagajärgi turule, siis kas need tagajärjed võivad samal ajal olla piisavad selleks, et tuvastada, et kokkulepe vastab keelatud kokkuleppe mõistele, ilma et oleks vaja hinnata, kas negatiivsed tagajärjed ka tegelikult tekkisid?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Sissejuhatavad märkused

11 Tuleb kontrollida, kas Euroopa Kohtul on pädevus esitatud küsimustele vastata. Augstākā Tiesa (kõrgeim kohus) on eelotsusetaotluses nimelt märkinud, et põhikohtuasjas käsitletavad kokkulepped puudutavad puhtalt siseriiklikku olukorda ega mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Järelikult ei ole ELTL artikkel 101 põhikohtuasjas kohaldatav.

12 Sellega seoses on Euroopa Kohus korduvalt tunnistanud ennast pädevaks lahendama liidu õigusenorme puudutavaid eelotsusetaotlusi olukorras, kus põhikohtuasja asjaolud on küll väljaspool liidu õiguse otsest kohaldamisala, kuid kus need õigusnormid on muudetud kohaldatavateks siseriikliku õigusega, mis järgib puhtalt siseriiklike olukordade lahendamisel liidu õiguses sätestatut. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on Euroopa Liidul sellistel juhtudel nimelt kindel huvi selle vastu, et lahknevate tõlgenduste vältimiseks tulevikus tõlgendataks liidu õigusest üle võetud sätteid või mõisteid

ühetaoliselt, olenemata sellest, millistel asjaoludel neid kohaldatakse (vt eelkõige kohtuotsused Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 20, ning FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, punkt 18).

13 Nii on see eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul konkurentsiseaduse artikli 11 lõike 1 puhul, kuivõrd sellesse sättesse on üle võetud ELTL artikli 101 lõike 1 põhisisu.

14 Neil asjaoludel tuleb järeldada, et Euroopa Kohtul on pädevus esitatud küsimustele vastata.

Esimene küsimus

15 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ainuüksi asjaolu, et äriruumide rendileping, mis puudutab kaubanduskeskuses asuva suure pinna rentimist, sisaldab tingimust, mis annab rentnikule õiguse olla vastu sellele, et rendileandja rendib selles kaubanduskeskuses äriruume muudele rentnikele, tähendab, et selle lepingu eesmärk on viidatud sätte tähenduses konkurentsi piirata.

16 Tuleb meenutada, et selleks, et kokkulepe kuuluks ELTL artikli 101 lõikes 1 sätestatud keelu kohaldamisalasse, peab tegemist olema kokkuleppega, mille „eesmärk või tagajärg" on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires. Alates kohtuotsusest LTM (56/65, EU:C:1966:38) välja kujunenud Euroopa Kohtu praktika kohaselt on selle tingimuse alternatiivsuse tõttu – mida tähistab sidesõna „või" – vaja kõigepealt analüüsida kokkuleppe eesmärki ennast, arvestades selle rakendamise majanduslikku konteksti (vt eelkõige kohtuotsused Pierre Fabre Dermo-Cosmétique, C-439/09, EU:C:2011:649, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika, ning Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 33).

17 Nii ei ole vaja juhul, kui kokkuleppe konkurentsivastane eesmärk on tuvastatud, kontrollida, millised on selle tagajärjed konkurentsile. Siiski tuleb juhul, kui kokkuleppe sisu analüüsist ei ilmne konkurentsi kahjustamine piisavas ulatuses, uurida kokkuleppe tagajärgi ning kokkuleppe keelatuks tunnistamiseks peavad esinema kõik asjaolud, mis tõendavad, et konkurentsi on tegelikult märgatavalt takistatud, piiratud või kahjustatud (kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 34; vt selle kohta kohtuotsused CB *vs*. komisjon, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 52, ning Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe *vs*. komisjon, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punkt 116).

18 Mis puudutab „eesmärgil põhineva" konkurentsipiirangu mõistet, siis on Euroopa Kohus leidnud, et seda tuleb tõlgendada kitsalt ja seda võib kohaldada vaid teatud liiki ettevõtjatevaheliste kooskõlastamiste suhtes, millel on konkurentsi piisavalt kahjustav ulatus selleks, et saaks asuda seisukohale, et nende tagajärgede kontrollimine ei ole vajalik (vt selle kohta kohtuotsus CB *vs*. komisjon, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 58). See kohtupraktika on seotud asjaoluga, et ettevõtjatevahelise koostöö teatud vorme võib juba nende olemuse poolest pidada tavapärase konkurentsi nõuetekohast toimimist kahjustavaks (kohtuotsus CB *vs*. komisjon, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

19 Sellega seoses on selge, et teatud salajasi tegevusi, nagu hindade horisontaalne kindlaksmääramine kartellide poolt, võib pidada selliseks, et neil võib oma olemuselt olla niivõrd negatiivne mõju eelkõige kaupade ja teenuste hinnale, kogusele või kvaliteedile, et ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisel võib pidada tarbetuks tõendada, et neil on turule tegelik mõju (vt selle kohta eelkõige kohtuotsus Clair, 123/83, EU:C:1985:33, punkt 22). Nimelt näitab kogemus, et sellised tegevused toovad kaasa tootmise languse ja hinnatõusu, lõppedes ressursside ebaotstarbeka jaotumisega eelkõige tarbijate kahjuks (kohtuotsus CB *vs*. komisjon, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 51).

20 Arvestades viidatud kohtupraktikat, seisneb oluline õiguslik kriteerium selle kindlakstegemisel, kas kokkulepe sisaldab „eesmärgil põhinevat" konkurentsipiirangut, seega tuvastamises, et selline kokkulepe ise kahjustab konkurentsi piisavalt, et asuda seisukohale, et selle tagajärgede kontrollimine ei ole vajalik (vt selle kohta kohtuotsus CB *vs*. komisjon, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 57).

21 Käesoleval juhul nähtub Euroopa Kohtule esitatud toimikust, et Maxima Latvija ei konkureeri kaubanduskeskustega, kellega ta on sõlminud põhikohtuasjas kõne all olevad lepingud. Kuigi Euroopa Kohus on juba leidnud, et sedalaadi asjaolu ei takista kuidagi seda, et kokkulepe võib sisaldada „eesmärgil põhinevat" konkurentsipiirangut (vt selle kohta kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika), tuleb siiski tõdeda, et põhikohtuasjas käsitletavad kokkulepped ei kuulu kokkulepete hulka, mille puhul on selge, et neid võib juba nende olemuse poolest pidada konkurentsi nõuetekohast toimimist kahjustavaks.

22 Kuigi põhikohtuasjas kõne all oleva lepingutingimuse tagajärg võib olla see, et piiratakse Maxima Latvija konkurentide pääsu teatud kaubanduskeskustesse, kus see äriühing käitab suurt selvekauplust, ei tähenda selline asjaolu – kui eeldada, et see on tõendatud – ilmselgelt, et nimetatud tingimust sisaldavad lepingud juba selle tingimuse olemuse tõttu takistavad, piiravad või kahjustavad konkurentsi asjaomasel turul, mis on kohalik toidukaupade jaekaubanduse turg.

23 Nimelt, arvestades majanduslikku konteksti, milles selliseid kokkuleppeid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, tuleb rakendada, ei ilmne nende sisu analüüsist eelotsusetaotluse esitanud kohtu edastatud andmete põhjal selgelt, et konkurentsi kahjustatakse piisavalt, selleks et kokkuleppeid saaks käsitada ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses eesmärgil põhineva konkurentsipiiranguna.

24 Kõiki eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ainuüksi asjaolu, et äriruumide rendileping, mis puudutab kaubanduskeskuses asuva suure pinna rentimist, sisaldab tingimust, mis annab rentnikule õiguse olla vastu sellele, et rendileandja rendib selles kaubanduskeskuses äriruume muudele rentnikele, ei tähenda, et selle lepingu eesmärk on viidatud sätte tähenduses konkurentsi piirata.

Teine kuni neljas küsimus

25 Oma teise kuni neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, millistel tingimustel saab selliseid äriruumide rendilepinguid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, pidada kokkuleppeks, mille „tagajärjeks" on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses.

26 Sellega seoses on Euroopa Kohus leidnud, et selle hindamisel, millised tagajärjed on kokkuleppel konkurentsile, on vaja võtta arvesse selle majanduslikku ja õiguslikku konteksti, milles see võib koos teiste kokkulepetega kumulatiivselt konkurentsi toimimist mõjutada (kohtuotsus Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, punkt 14 ja seal viidatud kohtupraktika, ning kohtumäärus Unilever Bestfoods *vs*. komisjon, C-552/03 P, EU:C:2006:607, punkt 84).

27 Käesoleval juhul eeldab põhikohtuasjas käsitletavate lepingute konkurentsile avaldatava mõju hindamine, et esiteks võetakse arvesse kõiki tegureid, mis määravad kindlaks asjaomasele turule pääsemise, et hinnata, kas teeninduspiirkondades, kus asuvad kaubanduskeskused, mida lepingud hõlmavad, on konkurendil tegelikke ja konkreetseid võimalusi tegevust alustada, eelkõige nendes piirkondades asuvate teiste kaubanduskeskuste äriruumidesse siirdumise teel või väljaspool kaubanduskeskusi asuvatesse äriruumidesse siirdumise teel. Selleks tuleb eelkõige arvesse võtta kaubanduspindade olemasolu ja kättesaadavust asjaomastes teeninduspiirkondades ning majanduslike, halduslike või õiguslike takistuste esinemist nendesse piirkondadesse uute konkurentide tulekule (vt analoogia alusel kohtuotsus Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, punktid 20 ja 21).

28 Teiseks tuleb hinnata seda, millistes tingimustes toimub konkurents asjaomasel turul. Sellega seoses on oluline teada mitte ainult sellel turul tegutsevate ettevõtjate arvu ja suurust, vaid ka seda, kui kontsentreeritud see turg on, kui lojaalsed on tarbijad olemasolevatele kauplustele, ja tarbimisharjumusi (vt analoogia alusel kohtuotsus Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, punkt 22).

29 Üksnes juhul, kui põhikohtuasjas kõne all olevate lepingute majandusliku ja õigusliku konteksti ning asjaomase turu eripärade põhjaliku analüüsi tulemusel selgub, et sellele turule tuleku muudavad keeruliseks kõik sarnased turul sõlmitud lepingud, tuleb seejärel analüüsida, millises ulatuses aitavad need lepingud kaasa võimalikule turu eraldamisele, pidades silmas, et keelatud on üksnes kokkulepped, mis aitavad turu eraldamisele kaasa märkimisväärselt (vt analoogia alusel kohtuotsus Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, punktid 23 ja 24). See, kui oluline on iga põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu panus kumulatiivsesse blokeerivasse mõjusse, sõltub lepingupoolte seisundist turul ja lepingute kestusest (vt analoogia alusel kohtuotsus Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, punkt 25).

30 Lisaks tuleb täpsustada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei piira ELTL artikli 101 lõige 1 sellist hindamist üksnes tegeliku mõjuga, vaid hindamisel tuleb arvesse võtta ka kõnealuse kokkuleppe või tegevuse võimalikku mõju konkurentsile (vt selle kohta kohtuotsus Asnef-Equifax ja Administración del Estado, C-238/05, EU:C:2006:734, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele kuni neljandale küsimusele vastata, et kokkuleppeks, mille „tagajärg” on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, saab pidada selliseid põhikohtuasjas kõne all olevaid äriruumide rendilepinguid, mille majandusliku ja õigusliku konteksti ning asjaomase turu eripärade põhjaliku analüüsi tulemusel selgub, et need aitavad märkimisväärselt kaasa võimalikule turu eraldamisele. See, kui oluline on iga lepingu panus turu eraldamisse, sõltub eelkõige lepingupoolte seisundist turul ja lepingu kestusest.

Kohtukulud

32 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

1. **ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ainuüksi asjaolu, et äriruumide rendileping, mis puudutab kaubanduskeskuses asuva suure pinna rentimist, sisaldab tingimust, mis annab rentnikule õiguse olla vastu sellele, et rendileandja rendib selles kaubanduskeskuses äriruume muudele rentnikele, ei tähenda, et selle lepingu eesmärk on viidatud sätte tähenduses konkurentsi piirata.**

2. **Kokkuleppeks, mille „tagajärg” on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, saab pidada selliseid põhikohtuasjas kõne all olevaid äriruumide rendilepinguid, mille majandusliku ja õigusliku konteksti ning asjaomase turu eripärade põhjaliku analüüsi tulemusel selgub, et need aitavad märkimisväärselt kaasa võimalikule turu eraldamisele. See, kui oluline on iga lepingu panus turu eraldamisse, sõltub eelkõige lepingupoolte seisundist turul ja lepingu kestusest.**

Allkirjad